

Nr 404.

Av herrar **Aastrup** och **Spetz**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om yrkesskadeförsäkring m. m.

De i proposition nr 60 framlagda förslagen avser dels den lagtek-niska utformningen av den samordning mellan sjuk- och yrkesskadeför-säkringarna, varom principbeslut fattades vid förra årets riksdag, dels en vittgående omgestaltung av yrkesskadeförsäkringen även i andra hänseenden. Lagrådet framhöll förra året det synnerligen betänkliga i att ett lagkomplex av detta slag genomförs i två etapper. Enligt den nu föreliggande propositionen blir lagstiftningen inte definitivt färdig ens till dess att den skall träda i kraft. De föreslagna bestämmelserna om yrkesskadeförsäkringens administrativa handhavande och besvärinstan-sen anges nämligen vara att betrakta bara som ett provisorium i av-bidan på att frågan om den samordnade sjuk- och yrkesskadeförsäk-ringens organisation definitivt löses. Det är i hög grad beklagligt, att denna fråga, varom delade meningar otvivelaktigt kan råda, inte har förts fram till ett avgörande. När en så betydelsefull men också kompli-cerad lagstiftning, som man här har att göra med, skall föras ut i livet, kan det inte vara lyckligt att man svävar i ovisshet om vilka institutioner som i fortsättningen skall bära ansvaret för försäkringarna.

I fråga om *tillhörigheten till försäkringen* innebär förslaget, att den obligatoriska försäkringen i princip skall omfatta den som är att anse såsom arbetstagare "i civilrättslig mening". Därav följer, att en del yr-kesutövare, som ekonomiskt och socialt har likartade villkor som löne-arbetare i allmänhet, ställs utanför den obligatoriska försäkring, som de hittills har haft. Förslaget i denna del ansluter sig till den ståndpunkt, som departementschefen intog i sjukförsäkringspropositionen förra året. I riksdagen väcktes då, liksom vid åtskilliga tidigare tillfällen, motioner i annan riktning. Andra lagutskottet anförde i sitt utlåtande nr 35, att det torde vara lämpligast att i vart fall beträffande samordningstiden en anknytning skedde till semesterlagen; sjukkassorna kunde nämligen inte förväntas vara i stånd att tillämpa ett mer invecklat arbetstagarbegrepp än det civilrättsliga. Utskottet ansåg sig tydligen inte ha tillräckligt un-derlag för ett ståndpunktstagande i vidare mån än vad som angick sam-ordningstiden. Den föreliggande propositionen ger emellertid inte någon närmare belysning av vilka konsekvenser som uppkommer vid en över-

gång till det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Det finns givetvis välgående skäl för att ett och samma arbetstagarbegrepp bör gälla inom sjuk- och yrkesskadeförsäkringarna, men frågan är av så stor betydelse, att ett beslut inte rimligen bör fattas utan att de praktiska konsekvenserna blir belysta. I samband med förberedelserna för medlemsinskrivningen i de allmänna sjukkassorna lär man ha sökt att närmare klarlägga räckvidden av det civilrättsliga arbetstagarbegreppet. Det bör därför finnas möjligheter att utan avsevärd tidsutdräkt skaffa sådan kompletterande utredning som andra lagutskottet torde ha förväntat och som otvivelaktigt är mycket önskvärd.

I propositionen nämns, att det i en del fall är oklart, om svensk lag gäller när svenska arbetare blivit utsända för arbete utomlands eller när ett utländskt företag sysselsätter arbetare här. Också i detta hänseende är det, inte minst för de intresserade parternas del, önskvärt att arbetstagarernas rättigheter och arbetsgivarnas skyldigheter blir bättre klarlagda.

Beträffande *försäkringsskyddets omfattning* föreslås i propositionen bl. a., att nuvarande undantag för olycksfall i hemmet eller på eget arbetsställe skall slopas. Detta förslag, som har samband med att försäkringen avses omfatta även arbetsgivares hemmavarande barn och andra s. k. hemarbetare, kan ur rättvisesynpunkt te sig rimligt. Men man blir betänksam när man tar del av de gjorda antydningarna om hur ersättningsfrågorna skulle bedömas. Enligt departementschefen bör en viss försiktighet iakttagas vid bedömningen av "sådana olycksfall i hemmet, som inte är direkt orsakade av arbetet utan mera har sin grund i det dagliga livets faror". Det ligger i öppen dag, att förslagen i fråga är ägnade att framkalla tvivelaktiga och tvistiga fall. Visserligen blir fallen väl inte synnerligen många, men det kan bli fråga om viktiga avgöranden på grundval av subtila gränsdragningar och osäkra fakta. Om exempelvis en hemarbetare bryter lärbenshalsen genom att halka omkull på det egna golvet, lär det inte bli lätt att avgöra, om olycksfallet är orsakat av arbete för en arbetsgivare eller ej. Man kan här tvingas till tämligen verklighetsfrämmande distinktioner mellan yrkesskador och "privatskador", varvid de skadade och deras anhöriga kan ställas inför alltför hårda prov vid uppgiftslämnandet. Om den obligatoriska försäkringen skall omfatta arbetsgivarnas hemmavarande familjemedlemmar och andra hemarbetare, talar starka skäl för att man bör överväga, om inte försäkringen lämpligen bör gälla även för olycksfall utom arbetet. Det förefaller inte osannolikt, att en sådan utvidgning kan ske utan någon betydande ökning av försäkringsavgifterna.

Om det nuvarande undantaget för hemarbete slopas, behövs det enligt departementschefens uppfattning inte några särskilda bestämmelser om olycksfall i skogsarbetsförläggningar m. m. I propositionen görs det emellertid inte ens en antydning om hur ersättningsfrågan bör bedömas i de fall, som tilldragit sig uppmärksamhet, nämligen då skogsarbetare i ödemarksförläggning skadas på fritid vid omvårdnad av egna arbetsredskap eller dragare eller till följd av förläggningsförhållandena. Det är svårt att inse, att slopandet av undantagsbestämmelsen för hemarbete leder till en lämplig lösning av sådana ersättningsfrågor som de nämnda.

Beträffande sjömäns olycksfall under idrottsövningar och andra fritidssysselsättningar har departementschefen gjort ett vagt uttalande om att ersättningsrätt inte synes utesluten när fråga är om arrangemang "i fartygets regi". Redareföreningen har i sitt i propositionen refererade yttrande uttalat sig betydligt mera positivt för en förbättring av försäkringsskyddet. Goda skäl torde finnas för att försäkringen bör omfatta idrottsövningar och tävlingar inom ramen av den verksamhet, som leds av Handelsflottans välfärdsråd. Det bör också klarläggas, om inte försäkringen bör i större utsträckning än nu omfatta skador under hobbyverksamhet ombord.

För att i lagtexten ge uttryck åt att försäkringsskyddet bör i rimlig utsträckning omfatta också olycksfall i arbetsförläggning, sjöfolkets fritidsskador och andra olycksfall, som visserligen inte inträffar under utförandet av någon syssla för arbetsgivarens räkning men ändå hänger intimt samman med betingelserna för arbetet, kan det eventuellt vara lämpligt att utvidga termen "olycksfall i arbete" med något sådant tillägg som t. ex. "olycksfall som härflyta av arbetsförhållandena".

I fråga om försäkringsskyddet för yrkessjukdomar blir det av stor betydelse hur den sjukdomsförteckning utformas, som Kungl. Maj:t enligt förslaget skall utfärda. Till de sjukdomar, som förtjänar särskild uppmärksamhet i sammanhanget, hör de s. k. yrkesmyalgierna och tuberkulosen. Vad den sistnämnda sjukdomen beträffar, finner vi det mycket beklagligt, att man ännu inte har kommit till ett positivt resultat. Det måste för sjukvårdspersonalen kännas orättfärdigt, att man står utan obligatoriskt försäkringsskydd för en tuberkulos, som man ådragit sig under arbetet efter att bevisligen ha varit fullt frisk vid anställningens början. Att detta också kan inverka högst menligt på rekryteringsmöjligheterna ligger i öppen dag. Utformningen av sjukdomsförteckningen måste ske med aktgivande även på andra hänsyn än de tekniskt-administrativa. Det kan av praktiska skäl vara lämpligt, att Kungl. Maj:t bemyndigas utfärda förteckningen, men enligt vår mening bör det

åvila Kungl. Maj:t att för riksdagen anmäla kommande beslut om förteckningens innehåll och framlägga grunderna för dessa beslut.

Trots bestämda avstyrkanden från medicinalstyrelsen, försäkringsrådet, riksförsäkringsanstalten och statens institut för folkhälsan har i lagförslaget intagits en "bevisregel" för försäkringsmedicinskt tveksamma fall. De anförda skälen för denna regel — vilken inte heller socialförsäkringsutredningen ansåg lämplig — är föga övertygande. Om regeln ändå införs i lagen såsom ett uttryck för att tveksamma fall bör bedömas utan restriktivitet, bör man ha klart för sig, att den, såsom framgår av de sakkunniga instansernas yttranden, inte kan väntas underlätta prövningen eller medföra någon förskjutning av frågeställningarna. Vad särskilt angår ryggåkommorna bör man lägga märke till att enligt en i propositionen redovisad läkarutredning (Munkforsundersökningen) kunde ett s. k. olycksfallsmoment anges bara i ungefär 1/5 av ryggskottsfallen. Och eftersom ryggåkommorna i stor utsträckning är långdragna eller recidiverande, kan man inte hoppas på att samordningen eliminerar bedömningssvårigheterna.

Beträffande *försäkringsförmånerna* innebär förslaget bl. a., att den viktiga frågan om en samordning mellan livräntorna och folkpensionsförmånerna i stort sett skjuts undan. Den samordningsregel, som föreslås för en sällan förekommande hjälpform, vårdbidragen, synes leda till att t. ex. en person, som blivit förlamad genom ryggmärgsskada och tillerkänts sådan livränteförhöjning, kan få denna indragen eller reducerad, när han så småningom får vissa förmåner från folkpensioneringen (17 §). Man fäster sig också vid att de regler, som uppställts angående beräkning av ersättningsunderlag för invaliditetslivräntor i högre inkomstlägen (16 §) inte gjorts konsekvent tillämpliga även på efterlevandelivräntorna. Detta leder till att efterlevandelivräntorna i de högre inkomstlägena blir, sedda i relation till invalidlivräntorna, proportionsvis förmånligare än vid lägre inkomster; högsta livräntebeloppet för en familj skulle i högsta inkomstläget tillfalla änka med två barn men nås vid låga inkomster först av änka med tre barn.

Invaliditetsersättningar i form av engångsbelopp i stället för en låg livränta har från läkarhåll livligt förordats för fall av nevrostillstånd, och sådana anordningar har sedan länge praktiserats på vissa håll utomlands. Socialvårdskommittén föreslog därför, att försäkringsrådet skulle få befogenhet att även utan ansökan besluta om utbyte av livränta mot engångsbelopp när detta befundes vara till synnerligt gagn för den skadade. Några vägande skäl torde inte kunna anföras mot en sådan utvidgning av utbytesbestämmelsen (16 §).

De från gällande lag hämtade bestämmelserna om befogenhet för Kungl. Maj:t att från försäkringen *undantaga vissa stats- och kommunalanställda* (5 §) torde bringas i bättre överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i sjukförsäkringslagen (28 §), så att ett undantagande skall, då så befinnes lämpligt, kunna avse viss del av försäkringsförmånerna. Om sjukförsäkringslagens undantagsbestämmelser skulle göras tillämpliga även på privatanställda med rätt till sjuklön, kan en sådan utvidgning bli aktuell också för yrkesskadeförsäkringens del.

Beträffande *frivillig försäkring* innebär propositionen bl. a., att den särskilda, alltsedan år 1908 bestående fiskarförsäkringen skall slopas. I motiveringen anges, att statens bidrag till den obligatoriska sjukförsäkringen i regel blir större än det bidrag en fiskare nu kan få till frivillig sjukförsäkring och fiskarförsäkring. Denna jämförelse är emellertid påtagligt haltande; de förstnämnda bidragen får ju i stort sett alla försäkrade betala skattevägen, och de har sålunda inte samma funktion som de nuvarande försäkringsbidragen till fiskare. Det framstår såsom i hög grad angeläget att få klarlagt, om det inte behövs särskilda åtgärder för att från instundande årsskifte vidmakthålla det önskvärda försäkringsskyddet för de allvarliga riskerna inom fiskeyrket.

Som en sammanfattning av vad vi ovan anført om yrkesskadeförsäkringens utformning kan konstateras, att de föreslagna bestämmelserna på viktiga punkter är diskutabla och otillräckligt motiverade. För ett närmare ståndpunktstagande till de berörda frågorna bör nödiga upplysningar inhämtas från vederbörande ämbetsverk.

På grund av det anförda hemställer vi,

att ovanstående synpunkter beaktas vid propositionens behandling och att de ändringar i propositionsförslagen, som föranleds därav, utarbetas av vederbörande utskott.

Stockholm den 17 februari 1954.

Nils Aastrup.

Gunnar Spetz.